

Mellékletek:

Kaszap Béla iskolaigazgató működése Sáriban 1931-1948

A magyar nyelv értelmező szótára szerint az iskolaigazgató az iskola személyi, anyagi és oktatási ügyeinek felelős vezetője. A tömör, mondhatni „hivatalos” megfogalmazáson túl az már a mindennapok tapasztalata, hogy a vezető sokoldalú felkészültséget, tapasztalatot, elhivatottságot igénylő tevékenysége alapvetően meghatározza az intézmény működését, irányultságát, és az oktatás színvonalát.

A leírtak tökéletesen illenek Kaszap Béla (1891–1956) iskolaigazgatói tevékenységére Sáriban, aki az 1931 és 1948 közötti történelmi időszakban látta el a római katolikus népiskola felelős vezetői tisztségét. Azaz akkor, amikor a gazdasági világválság és a II. második világháború, majd az újjáépítés körülményei között helytállva kellett biztosítania az oktatás folytonosságát. Kaszap Béla 39 évesen, kántortanítóként került Sáriba, esküjét 1930. január 12-én, vasárnap, a nagymisén tette le. Nős, családos feldebrői kántortanítóként 1929. novemberében, harmadik gyermekének születése után került kapcsolatba Sári község rk. iskolaszékével. Életútja korábbi állomásait is érdemes megismernünk:

1891. január 1-én született a Baranya-vármegyei Szőke község Szentpál-puszta nevezetű településrészén. Édesapja Kaszap Lajos, édesanyja Rottinger Katalin, akiknek köszönhetően a néhány száz fős kis faluból eljutott a közeli nagyváros, Pécs Püspöki Tanítóképző Intézetébe. Elvégzése után, 1908 őszén, Kakucson kezdte meg oktatói pályáját. Gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatási miniszter a Rötzer család által saját birtokukon, Csíkospusztán alapított egy tanteremből, tanítói lakásból álló római katolikus elemi iskola vezetésével bízta meg a friss okleveles tanítót. Kakucson, az iskolaszék 1909. február 14-i ülésén volt az ünnepélyes eskütétele. A pedagógiai szakirodalomban a Népnevelő című lapban írt cikkeivel tette le a névjegyét. A pécsi kapcsolatok fennmaradását a városi lapokban, főként a Pécsi Közlöny hasábjain közreadott publikációk tanúsítják, melyek között még versek is találhatóak. Katonasága is a nagymúltú pécsi 19. gyalogezredhez kötődik, ahol, mint tanult embert, 1913. szeptemberében hadapródjelölt őrmesternek, 1914 januárban pedig tartalékos hadnagynak nevezték ki. A világháború kitörése után Kaszap Béla is megkapta a behívót, harctéri szolgálatát a keleti fronton, az 1915 tavaszi-nyári galíciai hadműveletekben teljesítette. Az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartása elismerésül 1915. június 19-én a 2. osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki. Az ezred súlyos veszteségeket szenvedett a harcok során, Kaszap Béla pedig nagyon sok társával együtt néhány hónappal később fogságba esett. A bő öt év szibériai lélekölő sínylődést némiképp enyhítette, hogy ének- és zenekart vezetett a hadifoglyoknak. A Golgotajárás utolsó akkordjaként meglehetősen kalandos körülmények között, másfél hónapos hajóúton tért haza Magyarországra.

Az iskolaszéki jegyzőkönyvek tanúsága szerint Csíkospusztán állt újólal munkába, de egy év elteltével, 1922. januárjában sikeresen megpályázta a Baja-közelí Érsekcsanádön a kántortanítói státust. Családot alapított, Rötzer János gazdatiszt és Papp Zsuzsánna eladósorba került leányát, Rötzer Máriát (1901-1997) vette feleségül. A házasságkötésre 1922. március 16-án került sor Kakucson. Közös életükben Érsekcsanád csak átmeneti állomásnak bizonyult, hiszen már 1922. szeptemberében a Heves-megyei Feldebrő nyugdíjba vonulás miatt kiírt hirdetésnyére is nyújtott be pályázatot. A státust 1923. február 1-én foglalta el. A korszak életszerű gondjaival terhelt, de alapvetően sikeres, gyarapodó évek jellemezték a feldebrői időszakot. Az ifjú párnak három gyermeke született itt: Vilmos (1925. július 20.), Valéria

(1927. december 14.) és Béla György (1929. június 15.). A helyi közélet meghatározó alakja lett a Hangya Szövetkezetben betöltött szerepével, és az 1929. szeptemberében felavatott Népház építésének is az egyik motorja volt. Előadást tartott a középhévesi kerület tanítósa és papsága jelentős sajtónyilvánossággal kísért fórumán. 1928. márciusában iskolahigiéniai témájú írása egy lapszámban jelent Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter publikációjával. Gyakran méltatták őt a körzet sajtójában, így távozásának híre alaposan meglepte a feldebrőieket.

A Sári katolikus népiskola Néptanítók Lapjában közölt pályázati felhívása tartalmát teljes egészében megismerhetjük:

„A Sári rk. iskolaszék nyugdíjazás folytán megüresedett kántortanítói állásra december elsejéig pályázatot hirdet. Javadalma: 20 kat. hold szántó és rét 60 q rozsért kiadva, utódra nem kötelező. 50 öl káposztás, 400 öl kenderes, 663 öl kitűnő házi kert. Háromszobás lakás, konyha, pince, melléképületek, egyházmegyei stóla. A pol. községtől 1930-ra deputátum 650 P 06 fillér. Miniszterileg ideiglenesen megállapított párbérváltság 1260 aranykorona. A javadalom 148 egységre és 294 aranykoronára értékelve. Kötelességei a szolgálati szabályzatban és díjlevélben foglaltatnak. Korteskedés a pályázatból kizár. Útiköltség nincs. A megválasztott köteles a nyugdíjasnak kéthavi lakbért megtéríteni. Próba és választás december ötödikén délelőtt tízkor. Az állás lehetőleg azonnal elfoglalandó. Kérvények, kántori oklevél, kommün alatti szereplés, erkölcsi bizonyítvány is, a Sári (Inárcs-Kakucs állomástól félóra) plébániára válaszbélyeggel küldendők.”

Az iskolaszéki jegyzőkönyvek hitelesen megörökítették, hogy a Gály József kántortanító 1929. decemberi nyugdíjba vonulása miatt közreadott hirdetményre összesen nyolcan jelentkeztek, közülük azonban csak négy pályázó felelt meg maradéktalanul a kiírás feltételeinek. Az iskolaszék közgyűlése 1929. december 5-én személyes meghallgatásuk és az énekpróba után egyhangú szavazással hozta meg döntését: Kaszap Béla megválasztását támogatták a megüresedett állásra.

1930. januárjától kezdődően az iskola és az egyházközség életébe, a tanítói karba sikeresen épült be, amit jól mutat, hogy 1930. november 9-én a 15 tagú egyháztanács tagjává választották a tantestület köréből. 1931. október 4-én pedig az egyházközség képviselőtestülete és az egyháztanács, iskolaszék együttes ülésén jelentették be igazgatóvá való kinevezését az egyházmegyei főhatóság részéről. Dr. Hanauer Árpád István (1869-1942) váci püspök a korabeli sajtóban a közoktatás terén kifejtett érdemeinek elismeréseként indokolta az iskolaigazgatói előléptetést. Hamarosan, 1932. március 10-én a Szent István-Társulat igazgatóválasztmányi ülésén is felvételt nyert.

Érdemes rögzíteni, hogy az iskolában az 1929/1930-as tanévben a tanulók száma 456, a tanítóké pedig mindössze 6, azaz egy oktatóra nem kevesebb, mint 76 gyerek jutott, s mindez tanteremhiánnyal is párosult. Egyetlen évvel később már 497 a tankötelesek száma és három osztályban a tanulói létszám meghaladta a százat. A királyi tanfelügyelőség a hátrányos állapotok miatt állami kiegészítő tanító kérvényezését kezdeményezte az iskolaszéknél. Így emelkedett hét főre a tanítók száma 1932. szeptemberétől. Az iskolaszék talán soha nem ülésezett olyan gyakran, mint a világgazdasági válság éveiben. A nehéz időkben a tanítók fizetése gyakran szenvedett késedelmet, sőt az iskolai fűtőanyag vásárlására még banki kölcsönt is kellett felvenni két iskolaszéki tag kezési aláírásával. A község határában szárazság és többszöri jégverés dúlt, általánossá vált a nyomor. Ráadásul 1932. októberében kiderült, hogy a település főjegyzője, Bogdánffy Kálmán, aki az iskolaszéknek is tagja volt, éveken át folytatott

gátlástalan visszaéléssel összesen 14 ezer pengőt sikkasztott el a község kasszájából. Ebben a helyzetben nagy szükség volt Kaszap Béla kántortanító igazgató szaktudására és határozottságára, melynek köszönhetően sikerült a legalapvetőbbet, az iskola folyamatos működését biztosítani. A mindennapokban ehhez mérlegelés-hezítálás nélkül felvállalta a népszerűtlen intézkedéseket, a konfliktushelyzetek személyes ütközéseit. Képességeit látva, gyakorlatias hozzáállását tapasztalva a település gazdasági közéletében is szerepet kapott: megválasztották a Hangya Szövetkezet és az 1930. június 29-én alakult Tejszövetkezet igazgatósági tagjának is. E tisztségeiben főként az 1936-ban beszerzett új templomi orgona létesítése fűződik a nevéhez. Már a gyakori javítások helyetti új orgona építését is ő kezdeményezte, melyhez a Hangya üzletrészekből és fel nem vett osztalékokból 4000 pengő biztosítását helyezte kilátásba. A Barakovits János rákospalotai gyáros által készített orgona tervezetét is Kaszap Béla készítette a „rég, klasszikus orgonák diszpozícióinak nyomán, 2 manuálra, henger redőnnyel, 18 zengő és 14 mellékváltozattal, minden modern segédeszközzel és villanyos fűjtatóval.” A költségek végül 6000 pengő fedezetet igényeltek, mely az eredeti javaslatnál szélesebb körű összefogás eredményeként realizálódott: Sári Hangya-Szövetkezet adománya 1220 P; Dunamelléki Református Egyház, mint kegyúr 300 P; Sári hívektől gyűjtés 1480 P; Sári község adománya iskola-megtakarításból 500 P; Igazságügyi bér gazdaságból 1000 P; Templom pénztár 1500 P. Az új orgona felszentelése után, Nagyszombat Glóriájára szólalt meg először mindent betöltő, áradó hangjával.

1936 után reményt keltően évről évre gyarapodott az iskola. Új tanítói státuszok, tantermek, tanítólakások jöttek létre, soha nem könnyen, mindig összefogással és a költségek átgondolt biztosításával. 1940. augusztus 11-én az állami óvoda felügyelőbizottságának elnökévé nevezték ki Kaszap Bélát. Néhány hónap múlva pedig a család is gyarapodott: 1940. október 13-án megszületett a negyedik gyermek, Kaszap Mária. Azonban a II. világháború is ebben az évben gyűrűzött be Sáriba a tömeges katonai behívókkal és a lovak, igáskocsik rekvirálásával. A teljes ellehetetlenülés 1944. november 2. és 1945. április 1. között következett be, amikor az orosz csapatok megszállva tartották a községet. November 4-én bombatalálat érte a felső-iskolát, megsemmisült a tetőzete, és az ajtó, ablakai. A padokat elhurcolták és tüzelőnek használták. Az alsó-iskolát sütőkemencékkel építették be, melyek négy hónapos használata után csak a tetőzet és a falak maradtak meg. A harmadik, Hargitai-féle iskolát kórháznak, mozinak, sőt marhaistállónak is befogták a katonák, azaz ezt is a falakig lecsupaszították. A tanítás 1945 áprilisig szünetelt. A férfi tanítók bő harmada behívó parancsra katonai szolgálatra vonult, ahol vagy hadifogságba esett vagy elmenekült. Az újjáépítés, az oktatás az alsó iskolában a község képviselőtestületének anyagi támogatásával indult újra. A szükséghelyzetben helyettes tanítóként alkalmazták Kaszap Béla és Rötzer Mária elsőszülött gyermekét, a 20 éves Kaszap Vilmos okleveles tanító sári lakost is. (A másodsülött Kaszap Valéria e közben még Kecskeméten tanult és 1947 júniusában szerzett tanítói oklevelet. Bár pályája 1958-tól Inárcshoz kötődött, előtte a járás számos településén, így 1953-ban Dabasi-szőlőkben is oktatott.) A népiskolák általános iskolákká alakítása során 1947. július 7-én, az iskolaszék gyűlésén egyhangúlag a régi igazgatót, Kaszap Bélát választották meg az általános iskola igazgatójának. Az ősz folyamán a másik iskola is újjáépült a falujáró MÁVAG dolgozók közreműködésével.

1948-ban, az egyházi iskolák államosításakor Kaszap Béla iskolaigazgatói, tanítói pályafutása véget ért, nyugdíjazták őt mindössze 57 évesen. Kántorként viszont továbbra is szívvel-lélekkel szolgálta Sári község katolikus közösségét. Nem sokáig, mindössze 2 évig tehetett ezt, mert 1950-ben az államosító bizottság kezdeményezésére a „téglából, vályogból épült, cseréppel

fedett, használható jó állapotban” lévő kántorlakást és a több mint 21 hold javadalmi földeket is kisajátította, bekebelezte a Magyar Állam a Sári római katolikus egyház minden tiltakozása ellenére. A kényszerű helyzetben családjával felesége örökrészébe, az inárcsi Rötzer tanyára költözött, ahol 1956-ban hunyt el. A ma már új tulajdonosáról Bolvári tanyaként ismert épületben még bútorzatával és faliképeivel több helyiség őrzi azt a polgári miliőt, mely a Rötzer és a Kaszap családok természetes közege, élettere volt. Alakjának felidézésében a képek mellett egykori zongorája és kottái is segítenek. Gondozott, ápolt családi síremléke az inárcsi köztemetőben található.

Kaszap Béla Sári község katolikus népiskolája utolsó igazgatójaként 17 évig, kántorként pedig 20 évig szolgálta a település közösségét. Teljesítménye mintaadó, megörökítést, értéktári védelmet érdemlő, kiválóan gyarapítja a kulturális örökség kategóriát.

Bibliográfia

- Pécsi Ujlap: Új tanítók. Az Uj Lap pécsi melléklete. 1908. június 21. p. 1.
- Kaszap Béla: A IV. egyetemes kath. tanítói gyűlés. 1911. július 6. pp. 1-2.
- Kaszap Béla: Vallomás (költemény). Pécsi Közlöny, 1911. szeptember 3. p. 2.
- Kaszap Béla: Búcsúzás (költemény). Pécsi Közlöny, 1911. szeptember 21. p. 4.
- Kaszap Béla: Eljegyezték a grófkisasszonyt. Pécsi Közlöny, 1911. december 24. pp. 15-16.
- Kaszap Béla: Újból a tanítókról. Pécsi Közlöny, 1912. február 7. pp. 3-4.
- Pécsi Napló: Kinevezések a honvédség tartalékában. 1914. január 3. p. 3.
- Pécsi Napló: Májusi katonai előléptetések. 1915. május 9. p. 7.
- Pécsi Ujlap: A pécsi tisztek előléptetése. 1915. május 9. p. 3.
- Kaszap Béla: Az én tanítóm (költemény). Népművelő, 1915. június 13. p.
- Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára - Személyes Ügyek. 1915. június 26. p. 804. (2. osztályú ezüst vitézségi érem adományozása)
- Dunántúl: Kitüntetett pécsi tisztek. 1915. július 1. p. 2.
- Magyar Szó: Kántor és tanító választás Feldebrőn. 1922. szeptember 27. p. 3.
- Egri Népújság: Kántortanítói kinevezés. 1923. január 24. p. 3.
- Egri Népújság: Tertsch Dezső Eger város kántora. 1926. január 28. pp. 1-2.
- Vasárnap: Feldebrő kultúrházat épít. 1927. március 13. p. 8.
- Kaszap Béla: Harc a baktériumok ellen. Néptanítók Lapja, 1928/9-10. szám, pp. 27-28.
- Dunántúl: Ötven- és húszéves iskolatársi találkozó Pécs városában. 1928. július 4. p. 3.
- Eger: Népházavatás Feldebrőn. 1929. október 1. pp. 1-2.
- Néptanítók Lapja: Pályázatok – A Sári rk. iskolaszék... 1929/43-44. szám, p. 43.
- Eger: Kaszap Béla kántortanító eltávozik Feldebrőről. 1929. december 11. p. 3.
- Nemzetnevelés: Igazgatói kinevezés. 1931. október 1. p. 296.
- Néptanítók Lapja: Igazgatói kinevezés. 1931./20. szám. (október 15.) p. 29.
- Katolikus Szemle: A Szent István Társulat 1932 március 10-én tartott igazgatóválasztmányi ülésén felvették... 1932/4. szám, Melléklet.
- Stolmár G. Ilona (összeáll.): A Dabas-Sári „iskolapélida”: küzdelem egy katolikus iskoláért. Szent János Alapítvány – Sári, 1994. pp. 9-12.
- Kaszap Valéria: „Pedagógus családból származom”. In: Czagányi László (szerk.): Az Inárcsi Tolnay Lajos Általános Iskola centenáriumi évkönyve (1897-1997). Inárcs, 1997. pp. 99-101.
- Czagányi László: Ezer dabasi pillanat. Dabas, Pressman Bt., 2010. p. 162, 163. (fotók)

Pásztor Győző: A Sári plébánia 300 éve. Kucsák Könyvkötészet és Nyomda, Vác, 2016. p. 93, 262, 264, 265, 266, 268, 273.

Dr. Krenkó József és Halma Tibor: Inárcsi séták 4. – Séta az I. világháborús emlékműhöz. Szerk.: Czagányi László. Inárcs Nagyközség Önkormányzata, Inárcs, 2019. 20 p. (Kaszap Mária nyilatkozata a 9. oldalon)

Valentyik Ferenc: Kaszap Béla, a Sári katolikus népiskola igazgató-kántortanítója. I. Szentpálpusztától Sári kántorságáig. Dabasi Újság, 2024. június. pp. 22-23.

Valentyik Ferenc: Kaszap Béla, a Sári katolikus népiskola igazgató-kántortanítója. II. Kántortanítóból iskolaigazgató. Dabasi Újság, 2024. július-augusztus. pp. 18-19.

Összeállította: Valentyik Ferenc